

alkuperäislähteiden analyysiin, hagiografisiin lähteisiin sekä eletyn uskonnon käsitteeseen liittyvien metodologisten kysymysten käsittelyyn.

Leena Enqvist, TM
Kirkkohistorian väitöskirjatutkija
Helsingin yliopisto

RICHARD PRICE (KÄÄNT.) & THOMAS GRAUMANN (TOIM.)

The Council of Ephesus of 431: Documents and Proceedings. Liverpool: Liverpool University Press, 2020. xii + 696 pp.

Richard Pricen kääntämä ja Thomas Graumannin toimittama teos ei ole vain kokoelma käännettyjä asiakirjoja, vaan ensimmäinen kerta, kun vuoden 431 Efesoksen kirkolliskokouksen kulusta pyritään kertomaan ja luomaan lähdekriittisin menetelmin eheä kertomus. Efesoksen kirkolliskokous on ainutlaatuinen siinä mielessä, että vain pieni osa sen materiaaleista koostuu itse päätöksistä. Suurin osa koostuu kirjeistä, tutkielmista ja muista asiakirjoista, jotka selventävät kokousta ympäröiviä tapahtumia.

Price ja Graumann eivät ole juurikaan sisällyttäneet teokseensa teologisia kirjeitä tai tutkielmia ja vain osa eri kokoelmiin kuuluvista saarnoista on päässyt mukaan. Perusteluna tälle on olettamus, että sisällytetyt lähdetekokset riittävät kirkolliskokouksen tarinan kertomiseen. Metodologisena otaksumana näyttää siis olevan, että kirkkopoliitikka voidaan ymmärtää osittain erillään teologisista yksityiskohdista ja että sellaisten tekstien kuin kirjeiden ja keisarrillisten julistusten historialliset tiedot voidaan irrottaa niiden teologisesta sisällöstä. Vaikka tämä haasteellinen näkökulma määrittääkin väistämättä tekijöiden tekstivalintoja, itse teos kuitenkin tarjoaa hienostuneen ja monivah-teisen kertomuksen, joka itse asiassa sisältää paljonkin teologisia näkökohtia. Tekstivalinnat ovat eräissä tapauksissa olleet myös puhtaasti

pragmaattisia. Graumann antaa esimerkkinä Kyrillos Aleksandrialaisen *Kirjeen munkeille*, jonka tekijät ovat jättäneet julkaisematta. Heidän mukaansa tämä johtuu yksinomaan useiden englanninkielisten käännösten saatavuudesta ja käännöksen huomattavasta pituudesta, joka osaltaan paisuttaisi ja dominoisi tarpeettomasti teosta.

Tekijät ottavat teologiset premissit vakavasti väittäessään, että kirkolliskokouksen piispat olivat vakuuttuneita siitä, että itse pelastus oli vaakalaudalla, kun jumalallisuuden oikeasta tulkinnasta kiisteltiin Nestorioksen – Kyrillos Aleksandrialaisen nemesiksen – ja hänen kannattajiensa kanssa. Neitsyt Marian roolin ymmärtäminen *Theotokoksena*, *Khristotokoksena* tai *Anthropotokoksena* tuli siis osaksi Efesoksen kristologista debattia. Nestorioksenkin mukaan terminologian tarkassa määrittämisessä oli lopulta kyse lihaksi tulleen Kristuksen persoonan ja hänen toimintansa ymmärtämisestä: miten kaksi täydellistä persoonaa, ihminen ja Jumala, voivat olla yksi ja sama?

Tekijöiden mukaan kirkolliskokouksessa ei kuitenkaan käyty teologista keskustelua ristiriitaisista kristologisista käsitteistä, eikä kirkolliskokous tuottanut omaa teologiaansa. Tämä on kieltämättä paradoksaalinen havainto eritoten, kun tekijät korostavat teologian roolin tärkeyttä kokoukselle. Väitteensä he ankkuroivat havaintoon siitä, että kirkolliskokous oli jakaantunut Efesoksessa kilpaileviin rinnakkaiskokouksiin, jotka eivät kuitenkaan koskaan väittelleet keskenään teologisista kysymyksistä. Suurin osa kirkolliskokouksen tallennetusta materiaalista keskittyikin vastakkaisten leirien näkökulmien tuomitsemiseen.

Toinen historiallisesti kiinnostava seikka liittyy Efesoksen päähenkilön, Kyrillos Aleksandrialaisen kirjeisiin. Graumann väittää, että vaikka Kyrilloksen toinen kirje Nestoriokselle luettiin kirkolliskokouksessa, hänen kaksitoista anateemaa sisältävää kolmatta kirjettään ei todennäköisesti luettu. Sen sisällyttäminen kokouksen *actaan* viittaisi pikemminkin toimitukselliseen lisäykseen – joka tehtiin, kun pöytäkirja laadittiin ensimmäisen kerran – kuin tallennettuun tapah-

tumaan. On kuitenkin mahdollista, että kirje on voitu lukea ääneen julkisesti, jos otetaan huomioon pitkät ”ohjelmavälit”, joiden aikana osallistujat odottivat kokouksen valtuuskuntia. Kyrilloksen kolmannen kirjeen asemasta todistavat myös 451 Khalkedonin kirkolliskokouksen *actat*, joiden tutkimuksessa muun muassa Michael Gaddis on todennut, ettei kyseistä kirjettä laskettu siellä yhdeksi Kyrilloksen konsiliaarisista kirjeistä.

Price ja Graumann kokoavat asiakirjat teokseensa eri järjestykseen kuin missä ne ovat päälähteessä *Acta Conciliorum Oecumenicorum* (ACO), joka noudattaa muinaisten lähteiden summittaista sarjaa eikä tapahtumien varsinaista aikajanaa. Tästä johtuen perusteellista johdantolukua seuraavat hakemistoviitteet alkuperäisiin dokumentteihin eivät noudata johdonmukaista numerojärjestystä. Jokaisen Pricen ja Graumannin teoksen lukijan on kuitenkin tiedostettava, ettei kenelläkään antiikin henkilöllä taikka edes nykyajan tutkijalla ole asiakirjojen tarkka valikoima ja järjestys tiedossa. Siispä tutkijoiden ja akateemisten lukijoiden on palattava ACO:ssa toimitettuihin dokumentteihin, mikäli he haluavat lukea lähteitä sellaisina kuin niitä ovat lukeneet eri vuosisatojen ja paikkakuntien aineistokeräilijät.

Teoksen liitteenä on erittäin yksityiskohtainen karttasarja, joka piirtää hiippakuntien ja maakuntien rajat, patriarkkojen, metropoliitojen ja apulaispiispojen piispanistuimet, sekä tärkeimmät maa- ja merireitit kaupunkien välillä. Kattavassa osallistujaluettelossa on lueteltu *actois*a mainitut piispat, alempi papisto, munkit sekä maallikot. Tekijät myös hyödyntävät kaikkea tätä materiaalia oivallisesti. Yhtenä monista esimerkeistä on seuraava kirjoittajien havainto: piispojen osallistujaluettelosta voidaan nähdä myös heidän teologinen oppisuuntauskollisuutensa, joka puolestaan noudatti osittain heidän kirkollisia hallintopiirejään. (s. 626–627) Tämä taidokkaasti kuvattu malli on ensisilmäyksellä hämmäntävä, mutta laajempi kuva on riittävän selkeä: Kyrillos nautti yksimielistä tukea Egyptissä ja Palestiinassa sekä useimpien Illyricumin piispojen taholta. Sillä välin Kyprosta lukuun ottamatta muu Itä, erityisesti Syyria, vastusti

Kyrillosta yhtä vahvasti, kuten myös useimmat Traakian piispat kokouksen alkuvaiheessa. Anatoliassa sen sijaan molemmat osapuolet olivat kokouksen alussa lähes yhtä vahvoja.

Kaiken kaikkeaan Pricen ja Graumannin teos tarjoaa monipuolista materiaalia, josta on hyötyä niin tutkijoille kuin muinaisten kirkolliskokousten historiasta kiinnostuneillekin. Teos on merkittävä lisä Efesoksen kirkolliskokouksen, viidennen vuosisadan teologian ja kirkollisen politiikan kehityksen hahmottamiseen.

Jelisei Heikkilä, TT
Teologinen sihteeri
Suomen ortodoksinen kirkko
Arkkipiispan kanslia

RYAN S. SCHELLENBERG

Abject Joy: Paul, Prison, and the Art of Making Do. New York: Oxford University Press, 2021. 232 s.

Ryan Schellenbergin monografia tarkastelee Paavalin Filippiäläiskirjeessä sekä Toisessa korinttiläiskirjeessä kuvailemia vankilakokemuksia hyvin monipuolisen ja laajan vertailuaineiston valossa. Schellenberg vertailee Paavalin kuvauksia antiikin kreikkalais-roomalaiseen niin kirjalliseen kuin dokumentaariseenkin aineistoon. Tämän lisäksi hän nostaa paikoin esille myös moderneja sosiologisia vankilatutkimuksia sekä vankien omia kuvauksia vankilakokemuksistaan. Schellenbergin käsittely on vakuuttavampaa ja tarkempaa antiikin aineiston pohjalta tehdyissä johtopäätöksissä, mutta moderni aineisto elävöittää ja aiheensa vuoksi myös vakavoittaa lukukokemusta asiaankuuluvasti. Modernin aineiston rooli ”täydentäjänä” on myös julkilautettu kirjan johdannossa (s. 23).

Toisin kuin kirjan nimi antaisi ymmärtää, tutkimuksen keskiössä ei ole abjektion käsite. Johdannon mainintojen jälkeen sana esiintyy ensimmäisen kerran vasta kirjan toisessa analy-